

PRVI POSLIJESABORSKI HRVATSKI MISAL

Svršetak (v. br. 6/1937. »Crkve u svijetu«)

Ima jezičnih područja, gdje se čine, gotovo redovito, teške pogreške. A tako biva ne samo u govoru, nego i u dnevnom tisku, u znanstvenim i književnim radovima itd. (izuzevši, naravno, napise jezičnih stručnjaka²¹). Međutim, na nekim od tih područja misal o. Radića nema nekih spektakularnih povreda jezika, barem ne kvantitativno. Dapače, ima jezičnih područja, gdje misal o. Radića ima pogrešaka vrlo malo, toliko malo, da bi se moglo reći, da ih i nema. Takvo je područje, na primjer, padež objekta u pasivnoj rečenici. Na tome području u misalu o. Radića ima samo jedan slučaj (koliko sam ja mogao zapaziti) pogrešne upotrebe (a jedan slučaj u knjizi od 735 strana isto je što i nije-dan).²² Tako stvar stoji i s »problemom« padeža relativne zamjenice *koji*, kad se ta zamjenica proteže na imenicu muškoga roda, koja znači što neživo. Iz prakse znamo, da se posebno tu mnogo griješi; tu, međutim, misal o. Radića ima samo nekoliko pogrešnih slučajeva.²³ Tako stvar stoji i s upotrebom srednjeg roda pridjeva uz riječi *što*, *nešto*, *ništa*, *koješta*, *svašta*, *mnogo* (uz te riječi treba da stoji srednji rod pridjeva u nominativu, dotično u akuzativu, npr. *ništa novo*, a ne *ništa nova*, *ništa novoga*).²⁴ Dobra je i upotreba određenog i neodređenog oblika pridjeva. I tu se jedva može naći koja nepravilnost.²⁵ Sasvim je dobro i umetanje prijedloga između *ni* i zamjenica. Ja sam zabilje-

²¹ S užitkom se čita npr. časopis »Jezik« (iako stil nekih članaka ne obiluje umjetničkim svojstvima), u kojemu se sistematski čuva jezična pravilnost.

²² To je ovaj slučaj: »Ako se smije obrezati čovjeka u subotu« — 147. Pogreška »da se vjernike što više približi« u Uvodnoj riječi kard. Sepera ovdje se ne uzima u obzir.

²³ Str. 207: »nebesa će javljati njegovu pravdu narodu budućnosti, *kojega* će stvoriti Gospodin.« Str. 539: »Udijeli nam, Gospodine, po ovom svetotajstvu onaj osjećaj dobrote i poriznosti, *kojega* je iz ovog božanskog izvora crpio sveti tvoj biskup Paulin.« Str. 647 (tu se relativna zamjenica proteže na imenicu srednjega roda, te je pogreška dvostruko loša): »Prikazujemo ti, Gospodine, neoskvrnjeno tijelo Gospodina našega Isusa Krista *koga* je gledajući na oltaru blaženi Gracija klicao od velike radosti.« U primjeru (str. 642): »Potom vidjeh veliko mnoštvo, *kojega* nitko nije mogao prebrojiti« *kojega* može ostati, jer tu *kojega* nije akuzativ, nego genitiv, kako biva uz prelazne zanjekane glagole.

²⁴ Nepravilne bi stvari bile: »Oče, da *ni* je prorok rekao nešto *teška*« (130). »i ako što *smrtonosna* popiju, neće im naškoditi« — 452 (na str. 326. ta rečenica nema nepravilnosti). »Ništa nema *sakrivena*, što se ne bi otkrilo, ni *tajna*, što se ne bi saznalo« — 512. (U toj rečenici, ako se uzme, da je *ništa* gen. singulara, moglo bi ostati ono *smrtonosna* i *tajna*. Maretić (»Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika« § 464 c) ima: »Ako pomenute riječi *što*, *nešto* itd. stoje u drugom kojem padežu, osim nominativa i akuzativa, pridjev stoji u istom padežu... Tome odgovaraju i primjeri, u kojima su oblici *ništa*, *svašta* upravo genitivu sing. (v. § 202 i 203): da u mom rječniku ne će biti *ništa slavenskoga* (tj. ničega slavenskoga).«

²⁵ Spomenut ćemo: »da posvećeni hram svakog pojedinca zamiriše mirisom *nevina* i tebi *prijatnog* života« — 250. »Pasite stado Božje... (ne) radi *niskog* dobitka, nego iz *dobra* srca« — 406. »Lomi *gladnome* svoj kruh... zaodjeni *gola*« — 93. Na tim mjestima, u istim pozicijama, i jedan i drugi oblik pridjeva! (Ali je zanimljivo, da u trećem slučaju tako ima i Daničić). Osim toga, ima mnogo slučajeva, gdje upotreba određenog i neodređenog oblika pridjeva uz *jedan*, *svaki*, *nikakav* i sl. nema ujednačenosti. Istina, takve slučajeve ne treba nazvati nepravilnima (v. Maretić, n. dj. § 463 b), ali radi ujednačenosti bolje se opredijeliti za jedan oblik. Evo primjera: »I kad nađe jedan *dragocijeni biser*« — 436. (Tako ima i Duda, Šarić i Rupčić imaju neodređeni oblik. Vuk ima bolji prijevod: »kad nađe jedno mnogocjeno zrno bisera.« Također Zagoda: »Kad nađe jedno dragocjeno zrno bisera«). »Svaki *dobar* dar i svaki *savršen* poklon... dolazi od Oca svjetlosti« — 408. (Tako ima i Rupčić, Vuk, Zagoda i Šarić imaju određene oblike: svaki *dobri*... svaki *savršeni*). »Toga dana ne radite nikakva *teškog* posla« — 342. Daničić i Šarić imaju drukčije termine: »ni jednoga posla *ropskoga* ne radite« — Daničić, »ne smijete raditi nikakva *služinskog* posla« — Šarić). Problematici su i određeni oblici u primjeru: »Svi se natjecatelji uzdržavaju od svega: oni da dobiju *raspadljivi* vijenac, a mi *neraspaljivi*« — 81. (Odredene oblike ima i Rupčić. Vuk i Šarić imaju neodređene oblike, a Zagoda ima, *ništa* manje, oba oblika: »oni dakle da dobiju *raspadljivi* vijenac, a mi *neraspaljivi*«).

žio samo jedan slučaj, gdje to nije dobro obavljeno.²⁶ Odlično je i razlikovanje dvostrukog značenja zamjenice *sám* (*sám-sámoga-sámome* = *ipse, sám-sáma-sámu* = *solus*). Mjesta nepažnje doista su rijetka.²⁷ Smještaj enklitika, vrlo važan za ritam rečenice, nema većih slabooća; bolje mjesto mogu imati samo neke enklitike.²⁸ Misal o. Radića nema ni arhaizama, lokalizama, provincijalizama, osim njih nekoliko, i to u manjoj mjeri neobičnih (str. 85: »ti si moja jakost i moja *tvrdá*; str. 122: »Na koga se sruši *satrat* će ga«; str. 116: »Vežu teška i *nepodnošiva* bremena«; str. 551: »u radosti smo *crpili* vodu iz vrela Spasiteljeva«;²⁹ str. 684: »poštuj oca svoga i *mater* svoju«;³⁰ str. 536: »daj molimo, da i mi posredovanjem njezinih zasluga³¹ *okripljeni* i ojačani... budemo privedeni u nebesku domovinu«).³²

Međutim, problem odraza *jata* i problem upotrebe instrumentala s prijedlogom *s(a)* ili pak bez toga prijedloga veći su problemi misala o. Radića. Na tim područjima nalaze se najčešće i najveće njegove jezične slabooće. Neprilika je, da je tako, osobito s obzirom na *ije-je*. Neprilika je to i u običnom radu, a kamoli ne u misalu. I drastičan je propust, što jezikoslovci, koji su pregledali ovaj misal, nisu tih slabooća uklonili. Trebalo je ukloniti barem pogrešne *ije-je*. Ako nije uvijek jednostavno odrediti, kad uz instrumental stoji *s(a)*, a kad ne stoji (ima često slučajeva kad za to treba imati pored znanja i vrlo živ i vrlo suptilan osjećaj jezika), ali ne bi trebalo da bude poteškoća, osobito ne bezizlaznih, da se odredi, gdje treba da bude *ije*, a gdje je (dotično samo *e*); ti se problemi mogu uspješno rješavati s pomoću rječnika. Ja sam zabilježio pedesetak slučajeva pogrešna pisanja *ije-je (e)* i petnaestak slučajeva pogrešne upotrebe *s(a)*. A pedesetak slučajeva jednoga i petnaestak slučajeva drugoga nije slična. Toliki broj govori o površno obavijenom poslu, bilo u redigiranju uzetih prijevoda, bilo u obavljanju korekture sloga. Treba ipak reći (i to neka bude opravdanje priređivača), da jedan dio pogrešnih *ije-je* pripada, vjerojatno, slagaru. Možemo uzeti, da su takve provenijencije barem oni pogrešni *ije-je*, koji su pogrešni na jednim mjestima, a na drugima su pravilni. Ali, in ultimata linea, za misal i za one, koji se njime služe, ni od kakva značenja nije da li njegove pogreške pripadaju priređivaču ili pak slagaru. One su tu — i to je glavno, i to smeta. I inače, ovaj misal ima neobično mnogo tiskarskih pogrešaka.

²⁶ To je ovaj slučaj: »Ovaj se rod ne može na *nikakav* način istjerati nego samo molitvom i postom« — 380. Iz *ničega* na str. 681 (»Bože, koji si svojom svemoćnom snagom sve stvorio iz *ničega*«) može ostati. Maretić (n. dj. § 262 b) ima: »Kad s kojom od tih zamjenica (*niko, ništa, ničiji*) stoji prijedlog, on se umeće među *ni* i među zamjenicu... Ali kad se takvim riječima ne izriče toliko nijekanje, koliko nešto, što se pomišlja, kao da jest, ako i nije, onda prijedlog može stajati ispred *ni*: Bog je iz *ničega* stvorio.«

²⁷ Str. 115: »Sa mnom je onaj koji me posla i ne ostavlja me *samoga*.« (Vuk, Kniewald, Zagoda, Sarić, Rupčić, Duda imaju dobro: *sama*). Str. 425: »kada je *sama* sebe prikazao naš Gospodin Isus Krist.« (Tako ima i Zagoda. Dobro imaju Kniewald i Rupčić: *samoga*. Vuk ima samo *sebe*: »kad sebe prinese: »kad sebe prinese: *Sarić sam sebe*: kada je sam sebe prinio«).

²⁸ Str. 145: »Četrdeset i šest godina je gradem ovaj hram.« (Bilo bi bolje, da je stoji iza *graden*. Iza *godina* sintagma »četrdeset i šest godina« ima stanku, pa nije dobro, da je bude neposredno iza stanke). Str. 189: »A natpis o njegovoj krivici je *glasio*« (bolje: *glasio je*). Str. 227: »Konja i konjanika je u more *bacio*« (bolje: *u more je bacio*). Str. 389: »Desetoga dana ovoga sedmog mjeseca je svečani dan pomirenja« (bolje: *svečani je dan pomirenja*). Str. 343: »Petorica vaših će *progoniti* stotinu tudinaca« (bolje: *progoniti će stotinu tudinaca*). Treba ipak reći, da ima danas i hrv. jezikoslovaca (npr. dr Brabec), koji se zalažu, da na takvim mjestima mogu biti enklitike. Na srpskoj strani, i u tekstovima jezikoslovaca, to je redovita pojava. U Hrvata gramatička je tradicija više na strani gornjih primjedaba. Tu tradiciju podržava i najnovija gramatika (Brabec - Hraste - Živković, »Gramatika hrvatskosrpskoga jezika« V izdanje § 294 b).

²⁹ U književnom štok. jeziku bolje stoji *crpsti* nego *crpiti*. Dosadašnji rječnici, koji bilježe *crpiti*, uglavnom upućuju na *crpsti*. Maretić u »Jezičnom savjetniku« *crpiti* naziva provincijalizmom. Stoga bi bolje stajalo: *crpemo* nego *crpimo* (»da po zaslugama i nasljedovanju sv. Pavla *crpimo*... vodu« — 508), *crpao* nego *crpio* (»kojega je iz ovog božanskog izvora *crpio* sveti tvoj biskup Paulin« — 539), *iscrpia* nego *iscrpila* (»*iscrpila* se u bijedi snaga moja« — 701), itd.

³⁰ Akuz. *mater* (od *mati*) upotrebljava se odavna, u govoru i pismu, dapače kao nominativ. Kao i *kćer* (akuz. od *kći*).

³¹ Nije najljepše animiziranje: posredovanjem zasluga. Kao da *zastuge* posreduju.

³² Ikavizam *okripljeni* tradicionalni je dalmatinizam.

Ta stvar tako stoji, da valjda nema knjige, koja bi imala toliko tiskarskih pogrešaka. I to ne samo (svu silu) onih bezazlenih tiskarskih pogrešaka, nego i onih, koje tekst teško oštećuju, koje mu daju drugi smisao, koje ga dapače prave, na više mjesta, smiješnim, besmislenim i sl. Da prostor nije u pitanju bilo bi dobro navesti što više takvih stvari. To bi bila usluga učinjena i misalu i, posebno, onima, koji se njime služe (a tih je mnogo, tisuće i tisuće). Evo ipak nekih stvari ispod linije, toliko da budu ilustracija primjedbe.³³ Pogrešni odrazi jata: *naviješćuje* (46, 544), *ispripovijedi* (121), *zapovijedi* (144: Kralj tada zapovijedi), *oskudjevam* (157), *presjeci* (185, dva puta: presjeci put onima koji me progone), *odsječe* (187: odsječe mu uho), *svjetie* (226: da svjetle na svodu nebeskom), *snijegovi* (280), *propovijedi* (309: Filip otvori usta svoja i... propovijedi mu evanđelje o Isusu), *zapovijedio* (334), *razdjele* (364: zapovjedi da ih razdjele), *ljekovima* (385), *zapovjedam* (386, 637), *procvijetao* (391), *pripjevati* (707: psalme slavi tvojoj)³⁴, *pobjedi* (412: da pobjedi u teškoj borbi), *svjetla* (419: Tebe, Gospodine, hvali svjetla vojska), *propovjedat će se* (419), *svjećenjak* (427), *dragocijeni* (436), *rasvjetli* (480), *prosvijetljenje* (482), *odriješivanje* (491), *prosvijetljuješ* (522), *pripovjedam* (523), *odsjeva* (559: Kao što odsjeva đuga između sjajnih oblaka), *zvrjerima* (574), *vijernost* (575) *cvijeta* (578: Pravednik cvijeta kao palma), *rasplamtila* (590), *svjetlo* (605: pokazao nam svjetlo lice svoje), *rasvjetljena* (625), *korjena* (627), *ukorjenjeni* (630), *rasvjetljeno, svjetlo* (648: bit će rasvjetljeno čitavo tvoje tijelo... sve će biti svjetlo), *zapovjedima* (682), *zapovjedi* (685: za djevice nema zapovjedi Gospodnije), *zapovjedničkim* (716), *svjetlila* (720: Svjetlost vječna svjetlila im, Gospodine).³⁵ Slabosti upotrebe instrumentala s prijed. *s(a)*, dotično bez prijed. *s(a)*: »daj da ovaj svećani post... izvršuju me odanom pokornošću (94); »I otiđe i sobom ponese deset talenata srebra« (129).³⁶ »ne dopusti, Gospodine, da zavlada sa mnom nikakvo bezakonje« (141);³⁷ »S pljuvačkom je Gospodin načino blato« (151) — »pljunu na zemlju, slinom načini blato« (149);³⁸ »dođe, donese sobom alabastrovu posudu pomasti« (166);³⁹ »I jedan potrčri, napuni spužvu s octom« (190);⁴⁰ »Uistinu je dostojno i pravedno... svim zanosom srca i duše... slavu pjevati« (224);⁴¹ »sav svijet na krugu zemaljskom kliče zanosom

³³ Str. 271: u formule pretvorbe umetnuto: *Uzmite i jeđite od ovoga svi... Uzmite i pūte iz nje svi*. (Ali: je li to tiskarska pogreška?). Str. 652: »Sv. Albert, biskup i mučitelj.« Str. 134: »Ne kalja čovjeka što uzlazi kroz usta.« Str. 377: »pogledaj milostivo ove radove i primi ih kao pomirbeni dar« (»propitiare muneribus: ut hac oblatione placatus«). Str. 531: »Po sveloj zemlji odjeknuo je glas njihov« (»In omnem terram exivit sonus eorum«). Str. 307: »Ali Bog je, što je unaprijed javio po svojim prorocima... tako izvršio« (»Deus autem, quae praenuntiavit per os omnium prophetarum... sic implevit«). Str. 357: »Pogledaj moju bijedu i muku i oprosti svoje moje prestupke.« Str. 380: »uslišio je moju molitvu i umetnuo je u moja usta pjesmu novu.« Str. 692: »Pokloni Bogu, sva zemljo« (»Iubilate Deo, omnis terra«). Itd., itd.

³⁴ Naravno, ima i *pripjevati*, ali je to *pripjevati* (commencer à chanter), a ne *pripijevati* (popijevati, chanter). *Pripjevati* potvrđuje lat. tekst: cantabo et psallam tibi, gloria mea (ps 108, 2). Također današnji prijevodi: je veux chanter, je veux jouer (JB), Ch'io ti celebrā, ch'io ti cantā (SB).

³⁵ *Vrijedniji* i *grješni*, pa *vrjedniji* i *grješni*, na više mjesta, posebno ne navodim. Ali je zanimljivo, da je *vrjedan* u komp. pisan na tri načina (ni više ni manje): *vrjedniji*, *vrjedniji*, *vrjedniji*.

³⁶ Sarić (4 kraljeva 5, 5) i Kniewald imaju dobro: *sa sobom*.

³⁷ I Sarić (ps 119, 133) ima sa *mnom* (obvlada sa mnom). Daničić ima *mnom* (oblada mnom). Kniewald ima *nađa mnom*. Navedeni tekst nalazi se i na str. 699 (dva puta), opet sa *mnom*, ali u nešto drukčijem prijevodu (da nikakva zloća ne zavlada sa mnom).

³⁸ Rupčić (Iv 9, 6) ima: »pljunu na zemlju i pljuvačkom načini blato.« Duda ima: »od pljuvačke načini kal.« Kniewald i Zagoda: »načini kal od stine.«

³⁹ Rupčić (Iv 7, 37) ima dobro: »donese sa sobom«. Vuk, Kniewald, Zagoda, Sarić imaju samo *donese*, a Duda samo *ponese*.

⁴⁰ Tako imaju Kniewald (od kojega je uzet prijevod) i Zagoda. Odlično imaju Vuk (napuni sunder octa) i Sarić (napuni spužvu octa). Duda ima: »uzme spužvu, natopi je octom«.

⁴¹ Tako ima, u nešto drukčijem prijevodu, i Kniewald: »U istinu je dostojno i pravedno... svom usrdnošću srca glasno slaviti.«

radošću« (263); »bili su velikani obdareni razboritošću, nastupali su proročkim dostojanstvom« (488). Ovdje navodimo i upotrebu glagola *rugati se*, *zaručiti (se)*. Na primjer: »Narod je gledao, a poglavari su se s njim rugali« (195);⁴² »koja je bila zaručena s Davidovim potomkom Josipom« (43) — »Kad je Isusova majka Marija bila zaručena s Josipom« (53) — »Zaručio sam vas jednom čovjeku Kristu« (438).⁴³ Na str. 11—26 (»Odredbe...«) ima nekoliko instrumentalata bez potrebnog prijedloga *s(a)*. Na samoj 12. str. ima 3 takva slučaja (»izljujeva se na nas milost i najvećim se uspjehom postiže«; »potrebno je da vjernici pristupaju k sveboj liturgiji pravim raspoloženjem duše«; »s njim se po djelotvornosti ne može, istim pravom..., izjednačiti ni jedan drugi čin Crkve«). Ali, taj dio misala posebno nas ne zanima.

Ima prijedloga uz koje stoje padeži, koji njima ne odgovaraju. Toga ima, istina, samo na nekim mjestima, ali iznenađuje, da ta stvar nije na svim mjestima pravilna, kad je pravilna na nekim. Tu je pažnja bila doista nepažnja. Radi se, koliko sam ja zabilježio, o prijedlozima *protiv*, *unatoč*, *usprkos*. Uz *protiv* je upotrijebljen i dativ, a uz *unatoč* i *usprkos* i genitiv. Na primjer: »mi, koji se imamo boriti protiv duhovnim zločama« (88); »Nevjernici će vidjeti i smesti se unatoč svoje snage« (390);⁴⁴ »Iz usta djece i dojenčadi izvodiš, Bože, sebi hvalu usprkos svojih neprijatelja« (464).⁴⁵ Ima i prijedloga, na kojih se značenje nije dovoljno pazilo. Tako su neki prijedlozi upotrijebljeni i ondje gdje bi drugi bolje, opravdanije stajali. To su prijedlozi *radi*, *zbog*, *iza*. Gdje bi bolje odgovarao *radi*, često je upotrijebljen *zbog* (i obratno), a gdje bi bolje odgovarao *poslije* (*pošto*, *kad*), često je upotrijebljen *iza*. Kada se radi o čistom, književnom hrvatskom jeziku (a trebalo bi da misal ima takav hrvatski jezik), ondje, gdje se radi o namjeri, treba upotrijebiti *radi*, a gdje se radi o uzroku, treba upotrijebiti *zbog*, a ne obratno; ondje pak, gdje se radi o mjestu (prostoru), treba upotrijebiti *iza*, a gdje se radi o vremenu, treba upotrijebiti *poslije* (*pošto*, *kad*...). Naravno, u običnom govoru na tim područjima ima svega i svačega, ali obični govor nije književni govor.⁴⁶ U misalu o. Radića na mnogo i mnogo mjesta nije poštovana razlika među tim prijedlozima. Evo samo nekih mjesta: »Usliši, Bože naš, molitve svojega služe... zbog samoga sebe pokaži se nad opustjelom svojom svetinjom« (114);⁴⁷ »Isus im reče: Ovaj glas je došao

⁴² U takvoj rekciji nije jasno, da li je s *njim* objekt ili pak zajednica. Rekcija (prema rječnicima itd.): *rugati se kome, čemu, kim, čim* (Iveković / Broz, *Rječnik hrvatskoga jezika*), *rugati se komu, čemu* (Dayre-Deanović-Maixner, *Hrvatskosrpsko - francuski rječnik*), *rugati se kim, čim* (Florschütz, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*, IV izd., 235). Vuk, Zagoda, Šarić i Rupčić imaju dativ. I ovaj misal, dva retka dalje, ima dativ.

⁴³ U prijevodima upotreba toga glagola ima doista različnosti. Zagoda: »zaručenog za muža«, »jer vas zaručih mužu jednomu«; Šarić: »zaručenog mužu«, »zaručena s Josipom«, »jer vas zaručih jednomu mužu«; Rupčić: »zaručenog s mužem«, »da vas zaručim s jednim zaručnikom«; Duda: »zaručenog s mužem«. Maretić (»Jezični savjetnik«), držeći se Daničića (»Srbska sintaksa«), kaže, da je dobro: *zaručiti se s kim* (ili s *kojom*), kao i *vjeriti se*. Iveković/Broz imaju samo: *zaručiti koga kome*.

⁴⁴ Daničić (Mih 7, 16) ima prijevod: »Narodi će vidjeti, i postidjeće se od sve sile svoje.« Šarić ima dobar padež: »unatoč svoj svojoj moći.«

⁴⁵ Daničić (ps 8, 3) ima: »na suprot neprijateljima svojim.« Šarić ima drukčiji prijevod: »Usta djece i dojenčadi su snažan protivnik, da zamukne neprijatelj i progonitelj.« JB ima prijevod, u kojemu se tekst misala (i lat.) i naših prijevoda gotovo i ne može raspoznati: »Yahvé, notre Seigneur, / qu'il est grand ton nom par toute la terre! / Au-dessus des cieux ta majesté, que chantent / des lèvres d'enfants, de tout petits. / Tu opposes ton lieu fort (le firmament, op. JB) à l'agresseur / pour réduire ennemis et rebelles.«

⁴⁶ Ipak, ni u običnom govoru, ako netko sjedi *iza* nekoga, ne će reći, da sjedi *poslije* nekoga. Lako se uzme *iza* mjesto *poslije*, ali gotovo nikada *poslije* mjesto *iza*. Već i to govori o razlici među tim prijedlozima, pa tu razliku treba i poštovati.

⁴⁷ Daničić (Dan 9, 17) ima *radi* (Gospodina radi).

ne zbog mene, nego zbog vas (171);⁴⁸ »Podaj, svemoguću Bože, da nas koji se neprestano mučimo radi svojih prestupaka oslobodi muka Sina tvoga« (191); »Ovaj je bio bačen u tamnicu radi neke bune u gradu i radi ubojstva« (195); »neka podigne pred Gospodinom i posveti mu svežanj klasja u prvi dan iza subote... brojite od toga dana iza subote... sve do dana iza završetka sedme sedmice« (341); »iza jednog sata neki je drugi tvrdio« (194); »on će vas, iza malo mulke, usavršiti, okrijepiti i utvrditi« (406); »Bože, koji jedini možeš dati lijek iza smrti« (726).

Ima i drugih riječi (imenica, glagola, priloga) upotrijebljenih, na nekim mjestima, u »tuđem« značenju. To su: *svećenstvo-svećeništvo, naručaj-naručje, trebati* (avoir besoin de) — *treba* (il faut), *unaprijed-ubuduće, kuda-kamo* itd. Jezična praksa, i govorna i pisana (ali ne, još uvijek, potpuno i rječnici⁴⁹), razlikuje *svećenstvo* i *svećeništvo*, u značenju: *clerus* (sacerdotes) i *sacerdotium*. Uglavnom, tako ih razlikuje i misal o Radića (na primjer: »Isus ima vječno *svećeništvo*, jer ostaje zauvijek« 424/425; »Budući da je Isus vječan, ima vječno *svećeništvo*« 665); misal, međutim, ima i ovo: »Sklopio je s njim vječni zavjet i predao mu veliko *svećenstvo*« 423.⁵⁰ Na nekim mjestima nije dobro provedena razlika ni među riječima *naručaj* (naramak, ono, što se u jedan put u rukama donese: donese dva *naručaja* drva u kuću) i *naručje* (sinus, im brachiis: djeca ispuštaju svoju dušu u *naručju matera* svojih). Na primjer: »On će pasti svoje stado kao pastir, ovce će uzeti u svoj *naručaj*« 45,⁵¹ »kad unesoše djeca u hram, primi ga u *naručaj* svoj« 481.⁵² Na nekoliko mjesta *trebati* (avoir besoin de) stoji mjesto *treba* (il faut): »Bog je Duh, i koji mu se klanjaju, *trebaju* mu se klanjati u duhu i istini« 138;⁵³ »nitko ga nije *trebao* poučiti o čovjeku, jer je sam najbolje znao što je čovjek« 145; »ondje će ti se kazati što *trebaš* činiti« 473; »Vi se ne *trebate* bojati« 512. Ima i upotrebe *unaprijed*,⁵⁴ gdje treba da stoji *ubuduće*.⁵⁵ »daj nam, vječni Spasitelju, da *unaprijed* grijeha izbjegavamo« 698. Ima mjesta, gdje se ne razlikuje *kuda* od *kamo*, na primjer: »Nemoj govoriti: 'Dijete sam', jer ćeš ići *kuda* god te pošaljem« 539;⁵⁶ »Gospodine, idem za tobom, *kud* god pođeš« 690.⁵⁷

U misalu na mnogo mjesta nema zamjene zamjenica *moj, tvoj* itd. zamjenicom *svoj*, što se inače čini, kad god ona naznačuje, da što pripada subjektu. Evo nekih primjera: »Dane vašega počinka morate obdržavati od večeri do večeri« 389; »Obraduj, molimo, Gospodine, dolaskom tvoga Jedinorođenca nas nedostojne sluge *tvoje*« 47; »Ti si s jedinorođenim Sinom *tvojim* i s Duhom Svetim jedan Bog« 263; »Gospodine, svako jutro dižem k tebi glas *moj*« 140; »da zavrijedimo biti izbačeni od pogibelji naših grijeha« 131.

Vrlo je nesigurno razlikovanje zamjenica *ovaj* i *taj*, kad se tim zamjenicama označuje ono, što će se reći, ili pak ono, što se već reklo. Kad se označuje ono, što će se reći, za to služi *ovaj*; kad se pak označuje ono, što se već reklo, za to služi *taj*.⁵⁸ Misal o Radića ima, međutim, mnogo ovakvih mjesta: »Isus im odgovori: 'Razorite ovaj hram i ponovo ću ga podignuti u tri dana'... A kada

⁴⁸ Vuk i Rupčić imaju *radi*, a Zagoda, Šarić, Kniewald i Duda *poradi*.

⁴⁹ Te riječi još najbolje razlikuje Iveković / Brozov »Rječnik hrvatskoga jezika« (tiskan g. 1901!): *svećeništvo* = *sacerdotium*, *svećenstvo* = *sacerdotium*, *svećenici zajedno kao stalež*. Dayre - Deanović - Maixnerov »Hrvatskosrpsko-francuski rječnik« ima samo *svećenstvo*, sa značenjem: *sacerdoce* i *clergé*.

⁵⁰ Kniewald i Šarić (Sirah 45, 7) imaju dobro: *svećeništvo*.

⁵¹ Daničić i Šarić (Iz 40, 11) imaju dobro: *naručje*.

⁵² I Kniewald i Duda imaju *naručaj*.

⁵³ Vuk, Zagoda i Duda imaju *treba da*, a Šarić i Rupčić *moraju*, što je također dobro,

⁵⁴ *par anticipation* (unaprijed odrediti — prédestiner, plaćanje unaprijed — payment anticipé), primite unaprijed moju zahvalu — recevez mes remerciements anticipés).

⁵⁵ *à l'avenir* (ubuduće bit će vruće).

⁵⁶ Međutim, tu (Jer 1, 7) *kuda* imaju Daničić, Šarić i Kniewald. Ali prema lat. tekstu (quoniam ad omnia quae mittam te, ibis) bolje stoji *kamo*.

⁵⁷ Vuk, Zagoda i Šarić imaju *kud god*, a Rupčić i Duda *kamo god*.

⁵⁸ Istina, Maretić (*Gramatika i stilistika* § 469 b, c) govori, da se tako čini »vrlo rado«, »obično«, a Brabec - Hrabec - Zivković (n. dj. § 133) kažu, da se to čini »često«, ali logika mišljenja ide, bez sumnje, u prilog stanovištu, da se to čini *redovito*, kao što čini u svojem pisanju i Maretić.

je uskrsnuo od mrtvih, sjetili su se njegovi učenici *ovih* njegovih riječi« 145; »Reče mu Pilat: „Što je istina?“ I kad je *ovo* rekao, iziđe opet k Židovima« 211; »U one dane progovori Petar: „Ljudi, braćo! Gospodin nam je zapovijedio da narodu propovijedamo i svjedočimo da je on postavljen od Boga za suca živima i mrtvima. Svi proroci svjedoče za njega, da svi koji vjeruju u njega dobivaju po njemu oprost od grijeha.“ Dok je još Petar govorio⁵⁹ *ove* riječi, siđe Duh Sveti na sve koji su slušali govor« 334; »Reče mu Isus: „Pasi ovce moje! Zaista, zaista ti kažem: dok si bio mladi, opasivao si se sam i hodao si kuda si htio; a kad ostariš raširit ćeš svoje ruke i drugi će te opasivati i odvesti kuda ti nećeš.“ A *ovim* je riječima htio označiti kakvom će smrću proslaviti Boga« 545.

U misalu ima, tu i tamo, raznih »sitnih« nepravilnosti (na primjer: iz dubokoga *bezdna*,⁶⁰ *postati će, odijeliti će, klicati će, oživjet će nas, išćupamo, prioniti*, kad bi vi poznali, *pljuvaju*,⁶¹ *puteve, putom, razglasuje, te*⁶² *sviju svetih, duga*,⁶³ *srebrenih*, pa me ne poznate⁶⁴, *priznavajući*), ali uzimamo to kao sitnice...

U misalu ima niz stvari (oblici, termini) »susjednog« jezika (što spada u posebnu zanimljivost). Ali toga u hrvatskom jeziku (ponešto, dapače, i u kat. tisku⁶⁵) ima sve više. Te su stvari (u ovom misalu): *šta*⁶⁶ (na mnogo mjesta), *sa*⁶⁷ (na mnogo mjesta), *njen*,⁶⁸ *jedinka, podmladak, vasiona, arhandel, njihovog, Makedonija*.

Mate Meštrović

⁵⁹ Zašto ne: »dok je Petar još govorio«?

⁶⁰ Iveković / Broz (n. dj.) kažu, da nominativno umetnuto *a* (*bezdan* od *bez-ana*) ostaje u svim padežima.

⁶¹ Rječnici ne bilježe takva prezenta; bilježe samo *pljujem*.

⁶² *Te* veže samo glagole (i u tome se razlikuje od *i*). Kaže se: *dodi te uzmi* (tu može biti *i te i i*), ali se ne kaže: *učimo književnost te jezik*; *Ivan XXIII bio je dobar te plemenit* (tu može biti samo *i*).

⁶³ Im. *duga* naglašena je dva puta (i to su jedini naglasci u misalu), ali oba puta pogrešno.

⁶⁴ Taj glagol ima često, u raznim licima, pogrešne oblike.

⁶⁵ »Glas koncila«, »Svesci« itd. imaju, sve češće, *simpozijum, podmladak, istovremeno, njen, njegovog, sa, šta, nešto* itd. Javlja se već i ovo: što je sa spasenjem *dvije milijarde ljudi* (»Svesci« 1967, 7/8, 47). Tu se ne radi, naravno, toliko o nedostatku svijesti prema svojoj tradiciji, nego o (mladenačkoj) neupućenosti, pa se stvari mogu, s vremenom, i popraviti.

⁶⁶ O *što i šta* v., na primjer, dr Marijjan Stojković, »Što ili šta?« (»Hrvatski jezik« 1/1938, 20-21). I prof. Mihailo Stevanović (»Savremeni srpskohrvatski jezik« (Beograd, 1964) § 274 a) ima: »gotovo svi hrvatski pisci i danas imeničku zamjenicu *što* u ovome obliku upotrebljavaju i kao upitnu.«

⁶⁷ Hrv. jezična tradicija ima *sa* ispred *s, š, z, ž*; inače ima *s*. Još se sjećam jednog pisma i u njemu ukora pok. dna o. St. Petrova, što je u jednom mojem članciću stajalo *sa čim*. Toliko se prije o tome vodilo računa.

⁶⁸ Tradicija je hrv. gramatika da imaju *njezin*, a *njen* samo u zagradama.